

DE EUROPESE UNIE: WAAROM?

I. VREDE

Voor het een echte politieke doelstelling werd, was een verenigd Europa niet meer dan een droom van filosofen en visionairs. Het idee van een vreedzame „Verenigde Staten van Europa”, zoals bijvoorbeeld Victor Hugo voor ogen had, sloot aan bij een humanistisch ideaal. De droom werd echter ruw verstoord door de gruwelijke oorlogen die Europa in de eerste helft van de twintigste eeuw teisterden. Uit het puin van de Tweede Wereldoorlog rees echter nieuwe hoop. Mensen die zich tijdens de oorlog tegen het totalitarisme hadden verzet, waren vastbesloten een einde te maken aan de haat en de rivaliteit tussen de Europese landen en duurzame vrede mogelijk te maken. Enkele moedige politici, onder wie Robert Schuman, Konrad Adenauer, Alcide De Gasperi en Winston Churchill, begonnen tussen 1945 en 1950 hun landgenoten te overtuigen dat er een nieuw tijdperk moest aanbreken. Er zouden in West-Europa nieuwe structuren komen, op basis van gemeenschappelijke belangen en op grond van verdragen die recht en gelijkheid tussen alle landen moesten waarborgen. Geïnspireerd door een idee van Jean Monnet stelde de toenmalige Franse minister van Buitenlandse Zaken, Robert Schuman, op 9 mei 1950 voor een Europese Gemeenschap voor Kolen en Staal op te richten. In landen die voorheen elkaars vijanden waren geweest, zou de productie van kolen en staal onder een gemeenschappelijke Hoge Autoriteit worden geplaatst. Op een praktische maar ook zeer symbolische wijze werden de grondstoffen voor de oorlog nu omgevormd tot instrumenten van verzoening en vrede. Momenteel is er vrede in de landen van de Europese Unie en leven mensen in een democratie waarin de rechtsstaat en de grondrechten worden geëerbiedigd. De landen van het voormalige Joegoslavië, die in de jaren negentig nog in oorlog met elkaar waren, zijn inmiddels ofwel lid van de EU, of bereiden zich voor op lidmaatschap. Niettemin moet vrede nooit als vanzelfsprekend worden gezien. Sinds de recente economische en sociale crisis is er een toename merkbaar van populistische, extremistische en nationalistische overtuigingen die de democratie en het proces van Europese integratie bedreigen. Veel bewegingen zijn gekant tegen de bestaande instellingen, zowel op nationaal als op Europees niveau. Het valt af te wachten of nieuwe economische groei gebaseerd op gemeenschappelijke oplossingen deze spanningen kan wegnemen.

II. EUROPA VERENIGEN

De Europese Unie stond achter de hereniging van Duitsland na de val van de Berlijnse Muur in 1989. Toen de Sovjet-Unie in 1991 uiteenviel, konden de Centraal- en Oost-Europese landen die tientallen jaren door het IJzeren Gordijn van de rest van Europa waren afgesneden, weer hun eigen pad uitstippelen. De meeste wilden bij de familie van democratische Europese naties horen. Acht van deze landen traden in 2004 toe tot de EU, twee andere volgden in 2007, en Kroatië trad in 2013 toe. De mediterrane landen Cyprus en Malta zijn ook sinds 2004 lid. Het proces van de EU-uitbreiding is nog steeds gaande. Zeven landen bevinden zich in verschillende fasen van voorbereiding op een mogelijk lidmaatschap. Door de moeilijke economische situatie in Europa is het echter onwaarschijnlijk dat in de nabije toekomst nieuwe landen tot de EU zullen toetreden. Tegelijkertijd heeft het Verenigd Koninkrijk in juni 2016 een referendum gehouden, waarin een meerderheid van de kiezers aangaf de Europese Unie te willen verlaten. Op 29 maart 2017 heeft het Verenigd Koninkrijk de Europese Raad op de hoogte gesteld van zijn voornemen de Europese Unie te verlaten, overeenkomstig artikel 50 van het Verdrag van de Europese Unie.

Op 19 juni 2017 is gestart met de onderhandelingen tussen de EU en het VK op grond van artikel 50.

III. VEILIGHEID

Veiligheid is een belangrijke kwestie waar Europa ook in de 21e eeuw niet omheen kan. Ten zuiden van de EU is er een toename van religieus fanatisme, wat regelmatig leidt tot terrorisme. Als gevolg van terroristische aanslagen in Europa door de zogeheten Islamitische Staat of „Da'esh” hebben de EU-landen besloten intensiever informatie en inlichtingen uit te wisselen. Ten oosten voert Rusland onder leiding van Vladimir Poetin een strategie om zijn macht te vergroten. De Russische annexatie van de Krim in 2014 en de oorlogen in het oosten van Oekraïne zijn drama's die zich aan de grenzen van de Europese Unie afspelen. Met name de EU-landen die ervaring hebben met de onderdrukking in de Sovjet-Unie, verwachten dat de EU zich solidair opstelt ten opzichte van Oekraïne. Burgers verwachten dat de EU doeltreffende maatregelen neemt om de veiligheid van de lidstaten te waarborgen. Zij moet ook constructief samenwerken met de omringende regio's: de Balkan, Noord-Afrika, de Kaukasus en het Midden-Oosten. Daarnaast moet de EU echter haar militaire en strategische belangen verdedigen door samen te werken met haar bondgenoten, met name in NAVO-verband, en door een echt Europees gemeenschappelijk veiligheids- en defensiebeleid te ontwikkelen. Interne en externe veiligheid zijn twee kanten van dezelfde medaille. Voor de bestrijding van terrorisme en georganiseerde misdaad moeten de politiediensten van alle EU-landen nauw met elkaar samenwerken. De zoektocht naar gezamenlijke Europese oplossingen op het gebied van asiel en migratie staat sinds 2015 hoog op de agenda van de EU, nu Europa te maken krijgt met nog niet eerder vertoonde aantallen mensen die op de vlucht zijn voor oorlog, dictaturen en honger. Het scheppen van een ruimte van vrijheid, veiligheid en recht binnen de EU, waar iedereen dezelfde rechtsbescherming geniet en gelijke toegang heeft tot de rechter, is een van de nieuwe uitdagingen voor Europa, waarvoor nauwe samenwerking tussen de regeringen nodig is. Instanties als Europol (het Agentschap van de Europese Unie voor samenwerking op het gebied van rechtshandhaving) en Eurojust (dat de samenwerking bevordert tussen parketten, rechters en politiediensten in de verschillende EU-landen) kunnen daarin ook een actieve rol spelen.

IV. ECONOMISCHE EN SOCIALE SOLIDARITEIT

De Europese Unie is opgericht om politieke doelen te bereiken via economische samenwerking. De bevolking van de EU-landen groeit minder snel dan het wereldgemiddelde. De EU-landen moeten daarom hun krachten blijven bundelen om hun economische groei veilig te stellen en met andere economische grootmachten te kunnen concurreren. Geen enkel EU-land is in zijn eentje sterk genoeg om politieke beslissingen over de wereldeconomie te beïnvloeden. Om schaalvoordelen te behalen en nieuwe klanten te vinden, moeten Europese bedrijven over de grens van hun eigen land kijken, en de Europese interne markt is daar heel geschikt voor. Om ervoor te zorgen dat zo veel mogelijk mensen profiteren van de Europese markt van ruim 510 miljoen consumenten, probeert de EU obstakels voor de handel uit de weg te ruimen en bedrijven te verlossen van administratieve rompslomp. Europa-brede vrije concurrentie moet wel gepaard gaan met Europa-brede solidariteit. Dit heeft concrete voordelen voor de Europese burgers: slachtoffers van overstromingen of andere natuurrampen ontvangen bijvoorbeeld hulp uit de Europese begroting. De structuurfondsen, die door de Europese Commissie worden beheerd, bevorderen de initiatieven van de EU-landen en de regio's om de ongelijke ontwikkeling van verschillende delen van de EU recht te trekken. Ook is er geld beschikbaar uit

de EU-begroting en via kredieten van de Europese Investeringsbank om de vervoersinfrastructuur in Europa (zoals uitbreiding van het snelwegen- en hogesnelheidsnet) uit te bouwen, zodat afgelegen regio's gemakkelijker kunnen worden bereikt en de handel binnen de EU wordt bevorderd. De wereldwijde financiële crisis van 2008 heeft geleid tot de grootste economische achteruitgang in de geschiedenis van de EU. Regeringen en EU-instellingen moesten snel ingrijpen om banken te redden en de EU heeft financiële steun verleend aan de hardst getroffen landen. De bijstandsprogramma's voor Cyprus, Ierland, Portugal en Spanje werkten goed en na vaak moeilijke hervormingen konden deze landen — voor het merendeel in 2014 — hun programma's afsluiten. Griekenland had grotere problemen om de vereiste structurele hervormingen van de openbare sector door te voeren en na moeilijke onderhandelingen over de Griekse overheidsschuld werden in de zomer van 2015 nieuwe overeenkomsten over hervormingen in Griekenland gesloten. Ondanks de specifieke situatie in Griekenland hielp de gedeelde munteenheid de eurozone tijdens de crisis te beschermen tegen speculatie en devaluatie. De EU en de EU-landen hebben gezamenlijk geprobeerd hun overheidsschulden terug te dringen. De komende jaren zal de grote uitdaging voor Europese landen erin bestaan om uit de recessie te komen, en wel op zo'n manier dat er nieuwe, duurzame banen worden gecreëerd, met name op het gebied van digitale en groene technologieën.

T WA ALF MIJLPALEN

- 1 1951 Zes landen richten de Europese Gemeenschap voor Kolen en Staal (EGKS) op.
- 2 1957 De Zes ondertekenen de Verdragen van Rome tot oprichting van de Europese Economische Gemeenschap (EEG) en de Europese Gemeenschap voor Atoomenergie (Euratom).
- 3 1973 De Gemeenschap breidt uit tot negen lidstaten en ontwikkelt meer gemeenschappelijk beleid.
- 4 1979 De eerste rechtstreekse verkiezingen voor het Europees Parlement.
- 5 1981 De eerste toetreding van een land uit het Middellandse Zeegebied. Q
- 6 1992 De Europese interne markt wordt realiteit.
- 7 1993 Verdrag van Maastricht: de Europese Unie (EU) wordt opgericht.
- 8 2002 De euro wordt in omloop gebracht.
- 9 2004 De EU heeft 25 lidstaten, en in 2013 wordt dit uitgebreid tot 28.
- 10 2009 Het Verdrag van Lissabon treedt in werking, waardoor de manier waarop de EU werkt, verandert.
- 11 2014 Er vinden Europese verkiezingen plaats waarbij verschillende kandidaten concurreren om de functie van voorzitter van de Europese Commissie.
- 12 2015 Na zeven jaar van wereldwijde crisis en consolidatie van de eurozone is er geleidelijk weer matige economische groei te zien.

1. Op 9 mei 1950 werd in de Verklaring van Schuman voorgesteld een Europese Gemeenschap voor Kolen en Staal op te richten, wat gebeurde door de ondertekening van het Verdrag van Parijs van 18 april 1951. Hierdoor ontstond een gemeenschappelijke markt voor kolen en staal tussen de zes oprichtende landen (België, de Bondsrepubliek Duitsland, Frankrijk, Italië, Luxemburg en Nederland). Het doel, zo kort na de Tweede Wereldoorlog, was om te zorgen voor vrede tussen de overwinnende en de overwonnen landen van Europa. Het ging erom dat de betrokken landen op voet van gelijkheid moesten gaan samenwerken binnen gezamenlijke instellingen.

2. Met de ondertekening van de Verdragen van Rome op 25 maart 1957 besloten de Zes vervolgens tot de oprichting van een Europese Gemeenschap voor Atoomenergie en een Europese Economische Gemeenschap. De EEG zou de gemeenschappelijke markt uitbreiden met een hele reeks goederen en diensten. Op 1 juli 1968 werden de douanerechten tussen de zes landen afgeschaft. In de jaren zestig kwam ook een gemeenschappelijk beleid van de grond, met name op het gebied van handel en landbouw.

3. Dit werd zo'n succes dat Denemarken, Ierland en het Verenigd Koninkrijk besloten zich bij de Gemeenschap aan te sluiten. Deze eerste uitbreiding, van zes naar negen leden, vond plaats in 1973. Tegelijkertijd kwam een sociaal en een milieubeleid tot stand. In 1975 werd het Europees Fonds voor regionale ontwikkeling opgezet.

4. Juni 1979 betekende een belangrijke stap vooruit, met de eerste verkiezingen voor het Europees Parlement. De leden worden om de vijf jaar via rechtstreekse algemene verkiezingen verkozen.

5. In 1981 trad Griekenland toe tot de Gemeenschappen, in 1986 gevolgd door Spanje en Portugal. Dit gebeurde na de val van de dictaturen in deze drie landen. De uitbreidingen richting het zuiden van Europa maakten de regionale steunprogramma's des te noodzakelijker.

6. De wereldwijde economische recessie aan het begin van de jaren tachtig bracht een golf van europessimisme teweeg. Maar er begon weer hoop te gloren toen de Europese Commissie, onder voorzitterschap van Jacques Delors, in 1985 een witboek publiceerde met een stappenplan voor de voltooiing van de Europese interne markt op 1 januari 1993. Deze ambitieuze doelstelling werd opgenomen in de Europese Akte, die in februari 1986 werd ondertekend en op 1 juli 1987 in werking trad.

7. Het politieke landschap in Europa veranderde ingrijpend door de val van de Berlijnse Muur in 1989. Deze gebeurtenis leidde tot de hereniging van Duitsland in oktober 1990 en tot de komst van democratie in de Centraal- en Oost-Europese landen die zich uit de Sovjetoverheersing hadden losgemaakt. De Sovjet-Unie hield in december 1991 op te bestaan. Ondertussen onderhandelden de lidstaten over een nieuw verdrag, dat in Maastricht in december 1991 werd aangenomen door de staatshoofden en regeringsleiders. De bestaande communautaire structuren werden uitgebreid met intergouvernementele samenwerking op bepaalde terreinen (zoals buitenlands beleid, justitie en interne aangelegenheden), waardoor de Europese Unie (EU) een feit werd. Het Verdrag van Maastricht is op 1 november 1993 in werking getreden.

8. Finland, Oostenrijk en Zweden traden in 1995 toe tot de EU, waardoor het aantal EU-landen op 15 kwam. In die periode werden de uitdagingen die de globalisering met zich meebracht, al zichtbaar. Nieuwe technologieën en het almaar toenemende gebruik van internet veranderden de economieën, maar brachten ook sociale en culturele uitdagingen met zich mee. Ondertussen werkte de EU aan haar meest ambitieuze project ooit: een gemeenschappelijke munt om het leven van bedrijven, consumenten en reizigers gemakkelijker te maken. Op 1 januari 2002 verving de euro de oude munteenheden van twaalf EU-landen, die nu samen de eurozone vormden. Sindsdien is de euro een belangrijke internationale munteenheid.

9. Midden jaren negentig begonnen de voorbereidingen voor de grootste EU-uitbreiding ooit. Zes voormalige Oostbloklanden (Bulgarije, Hongarije, Polen, Roemenië, Slowakije en Tsjechië), de drie Baltische staten die deel hadden uitgemaakt van de Sovjet-Unie (Estland, Letland en Litouwen), een van de republieken van het voormalige Joegoslavië (Slovenië) en twee landen in

de Middellandse Zee (Cyprus en Malta) hadden het lidmaatschap aangevraagd. De EU verwelkomde deze kans om meer stabiliteit te brengen op het Europese continent en om deze jonge democratieën te laten meeprofiteren van de Europese integratie. De onderhandelingen werden in december 1997 geopend en tien van de kandidaat-lidstaten werden op 1 mei 2004 lid van de EU. Bulgarije en Roemenië volgden in 2007. Kroatië werd lid in 2013, waarmee het aantal EU-lidstaten op 28 kwam.

10. Om goed te kunnen inspelen op de complexe problemen van de 21e eeuw moest deze grote EU een eenvoudiger en efficiëntere besluitvormingsmethode vinden. Er werden nieuwe regels voorgesteld in een ontwerpgrondwet voor de EU, die werd ondertekend in oktober 2004 en die alle voorgaande verdragen zou vervangen. Maar deze tekst werd in 2005 verworpen in twee nationale referenda in Frankrijk en Nederland. De grondwet werd daarom vervangen door het Verdrag van Lissabon, dat op 13 december 2007 werd ondertekend en op 1 december 2009 in werking trad. Met dit Verdrag worden de voorgaande verdragen niet vervangen, maar gewijzigd. De meeste van deze wijzigingen waren ook terug te vinden in de afgewezen grondwet. Zo heeft de Europese Raad een permanente voorzitter gekregen en is er nu ook een hoge vertegenwoordiger van de Unie voor buitenlandse zaken en veiligheidsbeleid. © Robert Maass/Corbis De val van de Berlijnse Muur in 1989 leidde tot een geleidelijke afbraak van de oude scheidslijnen op het Europese continent

11. Bij de Europese verkiezingen in mei 2014 werd een nieuwe institutionele werkwijze ingevoerd: de politieke partijen stelden kandidaten voor de functie van voorzitter van de Europese Commissie voor. Vervolgens benoemde de Europese Raad de kandidaat van de partij die de meeste zetels had gekregen, zoals voorzien in het Verdrag van Lissabon. Dat was de Luxemburger Jean-Claude Juncker, die deel uitmaakt van de Europese Volkspartij. Zijn benoeming werd goedgekeurd door een brede pro-Europese coalitie in het Europees Parlement, waaronder de socialistische en de liberale fractie. De verkiezingen van 2014 brachten ook winst voor eurosceptische partijen, die ongeveer 100 van de 751 zetels wonnen. Zij stemmen vaak tegen de politieke lijn die de overhand heeft in de EU-instellingen, zijn meestal sceptisch over EU-integratie en hebben een ongezouten mening over immigratie.

12. In 2008 ontstond een wereldwijde financiële en economische crisis. Als antwoord hierop zijn nieuwe EU-mechanismen ingesteld om de stabiliteit van de banken te garanderen, de overheidsschulden terug te brengen en het economische beleid van de lidstaten te coördineren, met name van de landen die de euro gebruiken. Na meerdere jaren beginnen de structurele hervormingen en de verbeteringen van de overheidsfinanciën te leiden tot nieuwe economische groei. Het economische beleid in de eurozone wordt versterkt onder leiding van de Commissie en de Raad, die nu over nieuwe juridische instrumenten beschikken voor het uitvoeren van de afspraken die de lidstaten hebben gemaakt om gezonde overheidsfinanciën zeker te stellen. De Europese Centrale Bank verhoogt de liquiditeit en houdt de rente zeer laag. De EU stimuleert ook nieuwe investeringen met behulp van het Fonds voor strategische investeringen, met name in publiek-private partnerschappen.

Bron: [Europa in 12 lessen](#)